

Драган Фелдић

ГОСТОВАЊА У ВАЉЕВУ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ У ПОЖАРЕВЦУ РАНИХ ТРИДЕСЕТИХ ГОДИНА

Захваљујући приватној иницијативи, Пожаревац је у пролеће 1929. године добио прво професионално позориште. Претходно је дошло до оснивања Друштва за пожаревачко Народно позориште. Предложено је да се образује посебан одбор и фонд са улогом „ко колико може”.¹ Ускоро је позориште добило и име: „ПОЖАРЕВАЧКО ОБЛАСНО ПОЗОРИШТЕ”. Свој рад је отпочело приказивањем позоришног комада, комедије из београдског живота у три чина „ДОН ЖУАН” (или „БЕОГРАДСКИ ДОН ЖУАН”), београдског глумца Николе Б. Јовановића. Прва представа је била првог дана Ускрса, 5. маја 1929. године, када је позориште на врло свечан начин отворено и предато Пожаревљанима.² Прва сезона овог позоришта имала је само пролећни део. Представе, у највећем броју премијере, низале су се једна за другом све до краја августа, односно до почетка друге позоришне сезоне, тј. септембра. За то време позориште је остварило неколико гостовања у околним среским местима: Петровцу и Великом Градишту. Почевши од своје друге сезоне 1929/30, која је била прва целовита – са јесењим и пролећним делом, позориште одлази у удаљенија места на гостовања. Својим представама у Смедереву и Крагујевцу постизало је лепе успехе.

Средином марта 1930. године чланови Управног одбора пожаревачког Народног позоришта, као изасланици, посетили су бана Дунавске бановине у Новом Саду. Бан Радослав Дуњић је изасланике лепо примио и као пријатељ позоришне уметности обећао да ће се старати о пожаревачком позоришту и у свакој прилици притећи му у помоћ. Обећао је да ће ускоро доћи у Пожаревац.³ После тога, наслућивала се могућност да Пожаревац доживи ту срећу и част да његово позориште

1 „ГРАЂАНИН” бр. 28, Пожаревац, 7. IV 1929, стр. 1

2 „ГРАЂАНИН” бр. 35, 36, 37 и 39 од 2, 5, 9. и 16. V 1929, стр. 3 и 2

3 „ГРАЂАНИН” бр. 22, Пожаревац 16. III 1930, стр. 2

постане позориште Дунавске бановине, што је, уосталом, бан и обећао. Ради решавања неких питања од значаја за Пожаревац, између осталих и позориште, крајем маја у Нови Сад је отпутовао председник општине Илија Ђорђевић. Са још неколико чланова управе позоришта отишао је бану.⁴ Није прошло много времена а позориште је решењем бана Дунавске бановине прешло на Бановину и добило назив: „НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ У ПОЖАРЕВЦУ”.⁵

На репертоару Пожаревачког позоришта су били и комади из домаће драмске литературе. То су била позната класична дела за која је код пожаревачке публике постојало знатно веће интересовање. Међутим, како су на репертоару били претежно комади страних писаца и то не прворазредне књижевне вредности, то се одражавало и на број гледалаца. Репертоарска политика се определила за такав избор углавном због тога што је ниво уметничког укуса позоришне публике, у већини случајева био низак и неразвијен, не рачунајући ону „облигатну” публику (чланове Друштва за Народно позориште, претплетнике, интелектуалце). Мали број Пожаревљана је знао „шта је то добра представа и право уметничко дело”.⁶ Ни опште политичке прилике тридесетих година нису допуштале неки напреднији и савременији репертоар. Због недовољног броја гледалаца неке представе су и отказиване. Неке премијере такође нису изазвале интересовање публике. Дешавало се да позоришна сала буде полупразна. Те појаве су биле главни разлог што је позориште све чешће одлазило на гостовања по већим местима јужног дела Дунавске бановине и што је на њима остајало све дуже.

После успешних гостовања у Крагујевцу, где се задржало три месеца, и у Смедереву – педесетак дана, у суботу, 18. априла 1931. године позориште је приказало први пут у Пожаревцу, у Дому Трговачке омладине, „ПУЦАЊ ИЗ ПУБЛИКЕ”. Премијера тог комада у 4 чина, младог глумца Петра С. Петровића–Пеције, био је пун погодак. Сутрадан је представљен „СТАРИ ХАЈДЕЛБЕРГ”. Иако је тај комад у 5 чинова увек привлачио широку публику, одзив Пожаревљана на те две представе није био задовољавајући. Узроци томе су пронађени и у тон филму, који је уведен на Ускрс, 12. априла у биоскопу „Шухарт” – Бране Шухартовића,⁷ у заморености публике од празничног провода итд. Како позориште то није заслужило од својих Пожаревљана – оснивача, Управни одбор је поново учинио апел грађанству да помаже ту културну установу. Да би се интересовање за позориште повећало и бар изједначило са са оним ранијим, или са интересовањем које су пре

4 „ГРАЂАНИН” бр. 44 од 1. VI 1930, стр. 2

5 Архив Војводине, Нови Сад – Краљевска банска управа Дунавске бановине, просветно одељење IV, бр. 21820 од 12. VI 1930

6 Миленко Стојановић: „Фрагменти о предратном пожаревачком позоришту” – „БРАНИЧЕВО”, Пожаревац, бр. 2-3/1968, стр. 109-110

7 „ГРАЂАНИН” бр. 26 од 29. III 1931, стр.4

кратког времена показали Крагујевчани и Смедеревци, позивало се на претплату на представе. Указивано је на то да се опстанак и напредовање позоришта може осигурати са најмање 150 претплатника за десет месечних представа. Тај број није био ни велики ни неостварљив за Пожаревљане, тим пре што је био издатак од само 100 динара месечно. За пријатну и корисну забаву, без обзира што је владала велика криза, тај издатак није био неиздржљив. Претплатник на позоришне представе је имао право да заузме стално место у позоришту за време док му претплата траје. Имао је и ту погодност да евентуално пропуштену представу надокнади другом, уколико благовремено ослободи, тј. откаже место онога дана кад на представу не може доћи.⁸

Датум и место у коме је Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу започело своју четврту сезону 1931/32. године нису поуздано утврђени. Због недостатка података то ће и даље остати отворено питање. Тврдња Рајка Стојадиновића да је пожаревачко позориште ту сезону започело у Ваљеву,⁹ не може да буде тачна. Сачувани плакати представа са гостовања у Ваљеву¹⁰ показују да је позориште, пре првог наступа у дворани његовог „Гранд хотела”, већ имало дате 24 представе. Прва представа у Ваљеву, презентирана у октобру, а није искључено још и у септембру – на самом његовом крају, била је 25. редовна представа у тој сезони. Поставља се питање где су дате претходне 24 представе. Најуверљивији одговор је – у Пожаревцу, али о томе нема података, или бар за сада нису пронађени.

Читав јесењи део сезоне и нешто мало од пролећног дела позориште је провело ван Пожаревца. Гостовало је у Ваљеву, Смедереву и Крагујевцу. То је била његова уобичајена „бановинска” турнеја. У крајњој линији, ако не формална, то је несумњиво била морална обавеза Народног позоришта Дунавске бановине у Пожаревцу.

Турнеју је започело у Ваљеву у рану јесен 1931. године. Нажалост, не зна се када је позориште припело у Ваљево. Зна се само да је до краја октобра у томе граду одржало 19 представа. Прво што је позориште урадило у Ваљеву, било је штампање плаката за представе из свог репертоара. Штмпало их је у штампарији Димитрија А. Славуја. Представе су давале у дворани репрезентативног „Гранд хотела”. Као и у осталим градовима јужног дела Дунавске бановине где је позориште давало представе, седишта су била за нумерисаним столовима. Без обзира на то, „заузимање” столова могло се обавити само уз напред купљену улазницу.

За време гостовања у Ваљеву, позориште је од 1. до 20. новембра приказало 17 представа: 15 вечерњих и 2 ђачке. Са претходних 19, то је

8 „ГРАЂАНИН” бр. 34 од 26. IV 1931, стр.2

9 Рајко Стојадиновић: „Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу 1929–1934” – „БРАНИЧЕВО”, Пожаревац, бр.3-4/1975

10 Архив Војводине, Нови Сад – Краљевска банска управа Дунавске бановине, просветно одељење IV, плакати представа

укупно 36 представа. Ваљевци су заиста имали шта да гледају док им је гостовало пожаревачко позориште. Последњих 17 представа низале су се овим редом: 1. новембра – „ОДГОЂЕНА НОЋ”, дневна – редовна 45. и „ИВКОВА СЛАВА”, вечерња; 3. новембра – „МЕСЕЧАР”, у којој су тумачили улоге: Монгоден – Салко Репак, Розалија – Катица Лазић, Лисијена – Лепосава Ђорђевић, Роберт Фужерол – Милан Вујновић, Бернере – Иван Торђански, Франсоа – Јован Хацић, Префект департамана – Сима Станојевић, Клоренда – Савета Беатовић, Савињи – Милан Живковић, Једна дама – Мара Ланер; 4. новембра – „ПОРУЧНИК ЦАРЕВЕ ГАРДЕ”; 5. новембра „ОН И ЊЕГОВА СЕСТРА”, са носиоцима улога: Управник позоришта – Салко Репак, Редитељ – Милан Вујновић, Коларац – Јован Хацић, Вера Гренић – Лепосава Ђорђевић, Драгутин Војнић – Бранко Ђорђевић, Фаника – Савета Беатовић, Уредник – Бркић (?), Сандштајн – Милан Живковић, Тонка – Зора Црногорчевић, Зора – Мара Ланер, Јоланта – Катица Лазић, Банић – Б. Димитријевић, Стеван Бомбић – Сима Станојевић, Јосип Цврк – Иван Торђански, Милка Цврк – Спаса Торђанска; 7. новембра – „ГОСПОЂА МИНИСТАРКА”; 8. новембра – „ЛЕСКОВЧАНИ У ПАРИЗУ”, дневна и „ТАМО ДАЛЕКО”, вечерња; 10. новембра – „ОСМА ЖЕНА”; 11. новембра – „АНА КАРЕЊИНА”, са следећом поделом улога: Карењин – Бранко Ђорђевић, Ана – Зора Црногорчевић, Шчербацки – Салко Репак, који је био и редитељ представе, Божања – Катица Лазић, Наташа – Спаса Торђанска, Облонски – Иван Торђански, Доли – Мара Ланер, Вронски – Милан Вујновић, Љовин – Милан Живковић, Ивашкин – Јован Хацић, Дмитрић – Сима Станојевић, Каћа – Савета Беатовић. Јован Хацић је играо још две епизодне улоге (слугу и лакеја), а Милан Живковић још и епизодну улогу мужика;¹¹ 12. новембра – „КАРЛОВА ТЕТКА”; 13. новембра – „ТАМО ДАЛЕКО”, за ђаке основних школа; 14. новембра – „ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА”, за ђаке гимназије и „ДУПЛА ПУНИЦА”, вечерња; 15. новембра – „ТАМО ДАЛЕКО”, дневна и „ХАСАНАГИНИЦА”, вечерња; 17. новембра – „ЖИВИ ЛЕШ”. Ова последња представа остварила је најбољи приход од 2.050 динара. Најмање је инкасирао „ПОРУЧНИК ЦАРЕВЕ ГАРДЕ”.¹²

За време своје пете и претпоследње сезоне, почетком октобра 1932. године, Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу отишло је на уобичајену „бановинску” турнеју. Прво је гостовало у Ваљеву, затим у Крагујевцу. После његовог одласка осетила се празнина код Пожаревљана, бар код оних правих љубитеља позоришта. Пожаревљанима ће бити утеха, док буду лишени свог позоришта, да ће „Ваљевчани, а затим и Крагујевчани бити изненађени високим нивоом нашег позоришта и посећивати га ако не више и боље, оно бар као и прошле године. То није нека велика утеха, али у будуће знајмо да ценимо још више но што

11 АБ – КБУДБ, IV, плакат представе

12 АБ – КБУДБ, IV, извештај бр. 58571 од 7. XII 1931

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Дунавске Бановине у Пожаревцу

Гостовање у ВАЉЕВУ.

У дворани „ГРАНД ХОТЕЛА“

У четвртак 5 новембра 1931 године

Вољево XXIV.

НОВ КОМАД - ПРВИ ПУТ

Редовна 49.

Ож и његова сестра

Комедија у 4 чина.

Редитељ Салко Репак.

Л И Ц А:

Управник позоришта	Салко Репак
Редитељ	Милва Вујаовић
Коларац — глумица	Јован Хаџић
Вера Грехић, примadona	Лепосава Ђорђевић
Драгутин Војнић, новинар	Бранко Ђорђевић
Фанка — глумица	Савета Беатовић
Уредник	Бркић
Сандштајн	Милан Живковић
Тонка	Зора Црногорчевић
Зора	Мара Ланер
Јоланта	Катица Лаанћ
Банић	Б. Димитријевић
Стеван Бомбић	Сима Станојевић
Јосип Црк) Милка Црк) брат и сестра	Иван Торђански Сиса Торђанска

Цене места: I ред 15 дин. II ред 10 дин. Ђаци и војници 5 дин.

Седишта за нумерисаним столовима. — Заузимања столова уз напред нумерску улазницу, преко цеога дана у „ГРАНД ХОТЕЛУ“.

Почетак претставе у 8 $\frac{1}{2}$ час. у вече.

смо досад радили, једну установу која сведочи о културном и уметничком нашем развоју.”¹³

Колико се позориште задржало у Ваљевоу и које је представе изводило, нажалост, није познато. Локална штампа је само забележила да је своје гостовање у Ваљевоу пожаревачко позориште започело 8. октобра, са „потпуно новим репертоаром и новим директорима, у коме ће гостовати госп. Добрица Милутиновић, Деса Дугалић и Богић.” У краткој вести даље се каже да је управник позоришта Брана Ђорђевић, кога ваљевски недељник назива Ваљевцем. Међутим, Бранко Ђ. Ђорђевић–„Дрда” (1896–1975) је рођени Пожаревљанин. За управника позоришта је постављен крајем 1930. године. Према његовој тврдњи то је било у децембру.

Ваљевац Здравко Ранковић у фељтону: „ВАЉЕВСКА ПОЗОРИШТА 1860–1960” објављеном у листу „Напред”,¹⁴ позивајући се на дело: „ИСТОРИЈА СРПСКОГ ПОЗОРИШТА” Боривоја С. Стојковића, наводи: „Пожаревљани су били у Ваљевоу и 1933. и 1934. године и само у једној сезони дали 38 представа”. Али, поштено признаје: „Ми, међутим, немамо других података о тим гостовањима, ништа не знамо ни о представама које су они у Ваљевоу изводили.”¹⁵

Своју последњу, шесту сезону, Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу, такорећи од самог почетка проводи на гостовањима, у оквиру уобичајене „бановинске” турнеје. Гостовање у Ваљевоу почиње 10. октобра 1933. године. Ту је требало да остане до половине новембра.¹⁶ Прва представа коју је дало, била је „БЕОГРАД НЕКАД И САД” у четвртак, 12. октобра. Током октобра позориште је у Ваљевоу дало следеће представе: субота, 14. октобра – „ЗАСЕБНА СОБА”; недеља, 15. октобра – „ХАСАНАГИНИЦА”, дневна и „ПОП ЋИРА И ПОП СПИРА”, вечерња; уторак, 18. октобра – „МОРАШ СЕ СА МНОМ ВЕНЧАТИ”; четвртак, 19. октобра „БУРИДАНОВ МАГАРАЦ”; петак, 20. октобра – бесплатна за народ „ХАЈДУК ВЕЉКО”; субота, 21. октобра – „НЕЧИСТА КРВ”; недеља, 22. октобра – „ПОСАО СА АМЕРИКОМ”; петак, 27. октобра – бесплатна за народ – „ХАЈДУК СТАНКО”; субота, 28. октобра – „НАПОЛЕОН”; недеља, 29. октобра – „ЗЕБРА”, дневна и „МИСТЕР ДОЛАР”, вечерња.

У Ваљевоу је позориште остало и већи део новембра. Одатле је отишло у Крагујевац где је било омиљено и где се његов долазак очекивао са симпатијама¹⁷. На гостовању у Крагујевцу Пожаревачко позориште је приредило и свечани дочек Нове 1934. године у сали хотела „Гушић”. У граду на Лепеници је остало дуго – до првих дана фебруара. Од 8. фебруара до 1. марта 1934. позориште је гостовало у

13 „ПОЖАРЕВАЧКИ ГРАЂАНИН” бр. 79 од 9. X 1932, стр. 3

14 „НАПРЕД” бр. 2372, Ваљево, 8. VII 1994, стр. 5

15 Исто

16 „ГРАЂАНИН” бр. 82 од 12. X 1933, стр. 3

17 „ГРАЂАНИН” бр. 94 од 23. XI 1933, стр. 3

Смедеревској Паланци. У Пожаревац се вратило 5. марта. Планирано за април, гостовање у Смедереву није остварено. Пролећне месеце позориште проводи у Пожаревцу. Вероватно предосећајући свој скори крај, ту је представе давало „као заинат”. Чак су неки чланови позоришта давали „представе за свој рачун у околним местима за време ферија.”¹⁸ Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу – у Пожаревцу и дочекује крај своје шесте сезоне, а истовремено и сопствени крај. Следећу сезону није дочекало. Позориште је растурено, па тако 1934. године није могло да дође до четвртог гостовања у Ваљеу јесењих месеци, како је то било уобичајено ранијих година.

РЕЗИМЕ

Приватном иницијативом у пролеће 1929. године у Пожаревцу је основано професионално „ПОЖАРЕВАЧКО ОБЛАСНО ПОЗОРИШТЕ”. Представе је давало у том граду, али је гостовало и у околним среским местима: Петровцу на Млави и Великом Градишту. Наредне године, старање о Пожаревачком позоришту преузима Краљевска банска управа Дунавске бановине у Новом Саду и оно постаје: „НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ У ПОЖАРЕВЦУ”. Као такво, оно почиње да гостује и у удаљенијим местима. Све чешће су његове представе гледане у градовима јужног дела Дунавске бановине: Смедереву, Крагујевцу и Ваљеу. Своје „бановинске” турнеје обично је започињало у Ваљеу. У репрезентативној сали његовог „Гранд хотела” у октобру и новембру 1931. године Пожаревачко позориште је дало 36 представа. Наредне године, опет у октобру, гостовало је у граду на Колубари, а то се поновило и у октобру 1933. године. Остварена су, дакле, три гостовања у Ваљеу.

Народно позориште Дунавске бановине у Пожаревцу, чије су представе биле сасвим солидно припремљене и извођене, угашено је 1934. године.

SUMMARY

By the private initiative in spring 1929, a professional „Regional Theatre of Požarevac” was established in Požarevac. It organized performances in that town, but it also had guest performances in surrounding district places: Petrovac on Mlava and Veliko Gradište. Next year, the care about Požarevac theatre was taken over by the Royal banate’s administration of the Danube banate in Novi Sad and it became: „The National Theatre of the Danube Banate in Požarevac”. As such, it started having guest performances in remoter places. Its performances were more frequently watched in towns of the southern part of the Danube banate: Smederevo, Kragujevac and Valjevo. It usually started its „banate’s” tours in Valjevo. Požarevac theatre organized 36 performances in the representative hall of „Grand Hotel” in Valjevo in October and November 1931. Next year, again in October, it had guest performances in the town on the river Kolubara, and it was repeated in October 1933. So, there were three guest tours in Valjevo.

---

18 „ГРАЂАНИН” бр. 49 од 21. VI 1934, стр. 3